

EĞİTİM TAKSONOMİLERİ

Editör

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM TAKSONOMİLERİ

Editör: Etem YEŞİLYURT

Yazarlar

Çetin SEMERCİ - Emrah BOYLU - Erhan EKİCİ
Etem YEŞİLYURT - Fatma TAŞKIN EKİCİ - Miray DAĞYAR
Şenel ELALDI - Abdulkadir KURT - Emel BAYRAK ÖZMUTLU
Esra ÇAKAR ÖZKAN - Merve ÖZKAYA - Vildan DONMUŞ KAYA
Burak ASMA - İbrahim Hakkı TEZCİ

ISBN: 978-625-8499-67-4

Copyright © Vizetek

Özgün bilimsel eser niteliğindeki bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Vizetek Dizgi

1. Baskı: Ankara | Ekim, 2022

2. Baskı: Ankara | Ağustos, 2024

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekiayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,

Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM TAKSONOMİLERİ

Editör

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

Yazarlar

Prof. Dr. Çetin SEMERCİ

Doç. Dr. Emrah BOYLU

Doç. Dr. Erhan EKİCİ

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

Prof. Dr. Fatma TAŞKIN EKİCİ

Doç. Dr. Miray DAĞYAR

Prof. Dr. Şenel ELALDI

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir KURT

Doç. Dr. Emel BAYRAK ÖZMUTLU

Dr. Öğr. Üyesi Esra ÇAKAR ÖZKAN

Doç. Dr. Merve ÖZKAYA

Doç. Dr. Vildan DONMUŞ KAYA

Arş. Gör. Burak ASMA

Arş. Gör. İbrahim Hakkı TEZCİ

Bölümler ve Yazarlar

- Editör:** Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7340-7536
- Bölüm 1:** **Eğitim Taksonomisi: Temel Kavramlar ve Tarihsel Süreç**
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7340-7536
- Bölüm 2:** **Orijinal ve Yenilenmiş Bloom Taksonomileri**
Doç. Dr. Miray DAĞYAR - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-7129-9236
- Bölüm 3:** **MATH Taksonomisi**
Dr. Öğr. Üyesi Esra ÇAKAR ÖZKAN - *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-2913-8137
- Bölüm 4:** **SOLO Taksonomisi**
Doç. Dr. Merve ÖZKAYA - *Atatürk Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-0436-4931
- Bölüm 5:** **Marzano'nun Yeni Taksonomisi**
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir KURT - *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-4557-1179
- Bölüm 6:** **Gagné'nin Öğrenme Çıktıları ve Türleri Taksonomisi**
Prof. Dr. Fatma TAŞKIN EKİCİ - *Pamukkale Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-7798-6021
Doç. Dr. Erhan EKİCİ - *Adnan Menderes Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-8060-9363
- Bölüm 7:** **ECRIF Taksonomisi**
Doç. Dr. Emel BAYRAK ÖZMUTLU - *Ordu Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-1222-3557
- Bölüm 8:** **Fink'in Taksonomisi**
Doç. Dr. Emrah BOYLU - *İstanbul Aydın Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0001-9529-7369

- Bölüm 9:** **Webb'in Bilgi Derinliği Taksonomisi**
Arş. Gör. İbrahim Hakkı TEZCİ - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0273-8853
- Bölüm 10:** **Geniş Ölçekli Sınavların Bilişsel Yapı Taksonomisi**
Arş. Gör. İbrahim Hakkı TEZCİ - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0273-8853
- Bölüm 11:** **Eleştirel Düşünme Taksonomisi**
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ - *Bartın Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-6337-5876
- Bölüm 12:** **Krathwohl ve Arkadaşlarının Duyuşsal Alan Taksonomisi**
Prof. Dr. Şenel ELALDI - *Maltepe Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-0780-4207
- Bölüm 13:** **Simpson'ın Psikomotor Alan Taksonomisi**
Doç. Dr. Vildan DONMUŞ KAYA - *Fırat Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0003-4362-393X
- Bölüm 14:** **Harrow'un Psikomotor Alan Taksonomisi**
Arş. Gör. Burak ASMA - *Akdeniz Üniversitesi*
ORCID ID: 0000-0002-3602-3867

“Bu millete gideceği yolu gösterirken Dünya’nın her türlü ilminden, keşfiyatından, terakkiyatından istifade edelim; lâkin unutmayalım ki asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz.”

Gazi M. K. ATATÜRK

Bu kitap,

- ✓ Fikirleriyle, eserleriyle eğitime ve insanlığa katkı sunan eğitim bilimciler ile
- ✓ Cumhuriyet'imizin 100. yılına
ithaf edilmiştir...

TAKDİM

Türk ve Doğu düşün kültüründe; bir kitabın tanıtımı, kitabın yazar veya yazarlarını okuyucuya sunmak, takdim etmek amacıyla yazılan yazılara “takriz” denir. Bu gelenek Osmanlı Türkiye’sinden Cumhuriyet Türkiye’sine de geçmiş ve seyrek de olsa bugüne kadar devam edegelmiştir. Cumhuriyet döneminde yazılan kitap takriz yazısına en güzel örnek; Abdülbâki Gölpınarlı’nın 30’lu yaşlara gelmeden önce üniversite mezuniyet tezi olarak yazdığı ve daha sonra, “Melâmîlik ve Melâmîler” adıyla 1931 yılında kitap olarak basılan ünlü eseri için Köprülü-zade Mehmet Fuat’ın yazmış olduğu “takdim” yazısıdır. Ünlü tarihçi bu sunuş yazısında; yazarı ve eserini över, eserden duyduğu memnuniyeti ifade eder ve başarısının devamını diler. Gelenegimizde; seyrek de olsa, takriz yazılarında eserin eksikliklerinden, hatalarından, iyileştirmeye açık yönlerinden de söz edilir. Fuat Köprülü söz konusu kitabın takriz yazısında; “Doğru ve sağlam bir yol takip eden bu tetkikatın (inceleme, araştırma) henüz başlangıçta olduğunu söyleyebiliriz.” der. Kitabın alanında ilk olduğunu ve eser için büyük emek ortaya konulduğunu belirtir.

Elinizdeki bu kitaba, bir sayfa içinde “takriz” yazısı yazmanın oldukça zor olduğunu belirtmeliyim. Öğrenmenin nasıl olduğunu ve hangi şartlar altında gerçekleştiğini, öğrenme sürecini hangi değişkenlerin etkilediğini ortaya koyan birçok öğrenme modeli ve yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlardan en çok bilinen ve atıfta bulunulandan biri, John B. Carroll tarafından yayımlanan “Okulda Öğrenme Modeli” ve bir diğeri Benjamin S. Bloom tarafından geliştirilen “Tam Öğrenme Yaklaşımı”dır. Bu yaklaşım, bu kitabın editörü tarafından bir makale olarak Türkçe yayımlanmıştır.

Benjamin S. Bloom, araştırmalarında ve yaklaşımında temelde “Dünyadaki herhangi bir insan ne ve ne kadar öğrenebilir?” diye sorar. Bu sorusuna; “Uygun öğrenme ve öğretme koşulları sağlandığında farklı düzeyde olsalar bile tüm insanlar öğrenebilir.” şeklinde cevap verir. Nitekim öğrenmeyle ilgili 1970’li yıllardan beri süren bu tartışmalardan çıkarılan sonuç veya temel ilke şudur: “Her çocuk öğrenebilir.” Ama nasıl? Doğruyu söylemek gerekirse “ama nasıl” sorusuna dair teorik ve uygulamalı araştırmalar çok sınırlı sayıdadır. “İnsan ne ve ne kadar öğrenir?” sorusunun cevabı daha belirgin, güvenilir ve geçerli iken “İnsan nasıl öğrenir?” sorusunun cevabı üzerinde bir müddet daha durulmaya devam edilecek gibi görünmektedir.

İnsan karmaşık bir varlıktır. Öğrenme de karmaşık bir süreçtir. Öğrenme bir anda olup bitmez, yaşam boyu devam eder. Öğrenme psikolojisi, öğretimin tasarımı, öğrenenin ve öğretenin nitelikleri, öğrenme ortamı, aile, toplum, okul, fiziksel imkânlar, öğrenme ve öğretme sürecinin niteliği, eğitim ve öğretim programı, okul yönetimi, eğitim politikaları ile öğrenme ve öğretme modeli, yaklaşımı, stratejisi, ilkesi, stili, yöntemi ve benzeri birçok değişken öğrencinin öğrenmesinde ve bunun bir yansıması olan kendisini tanıması ve ifade etmesinde belirleyici faktörler arasındadır.

Benjamin S. Bloom’a göre “iyi öğrenci”, “kötü öğrenci” tanımlamaları, üretilmiş ve suni kavramlardır. Ona göre “Dünyanın herhangi bir yerinde bir öğrenci herhangi bir konuyu öğreniyorsa, aynı koşullar sağlandığında başka bir yerdeki bir öğrenci de aynı konuyu benzer düzeyde öğrenebilir.” Bütün öğrenciler iyidir. Çocuğun iyi veya kötü olduğuna nasıl karar veririz? Her çocuk doğuştan öğrenme istek, arzu ve heyecanı ile doğar. Bu istek ve arzuyu önce aile, sonra okul, daha sonra da toplum bozar. Öğrenme süreç ve iyileştirmelerindeki temel amaç; çocuğun kendini tanıması, ifade etmesi, özgünlüğünü fark etmesi ve dünyayı tanıması ile ilgilidir. Bu durum eğitim sistemlerinin ve programlarının uzak ve genel hedefleriyle de örtüşmektedir. Eğitimin hedefleri; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) öğrenme alanları açısından kategorik; ön koşullu bir yapıda basitten karmaşığa doğru ve neden-sonuç ilişkisinde birikimli bir hiyerarşi içerisinde sıralanması ise taksonomiktir.

Alanyazında ön planda yer alan ve kabul gören taksonomileri bir araya getiren “Eğitim Taksonomileri” başlıklı bu eser; Türkiye’de öteden beri uygulamada ihmal veya göz ardı edilen, alanda önemli kavramsal ve teorik boşluğu dolduracak olan öncü çalışmalardan biri olarak kabul edilebilir. Bu eser aynı zamanda özellikle öğrenme ve öğretme sürecinin niteliğine, hedef ile içerik açısından öğrenmeye etki eden değişkenlerin tanınmasına ve dikkate alınmasına önemli katkı sunacaktır. On dört bölümden oluşan bu kitabın birinci bölümünde eğitim taksonomisi, temel kavramlar ve tarihsel süreç perspektifinden ele alınarak kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Kitabın ikinci bölümünden on birinci bölümüne kadar ağırlıklı olarak bilişsel öğrenme alanına ilişkin geliştirilen orijinal Bloom, yenilenmiş Bloom, MATH, SOLO, Marzano, Gagne, ECRIF, Fink, Webb, Geniş Ölçekli Sınav ve Eleştirel düşünme taksonomilerine farklı açılardan değinilmiştir. Kitabın on ikinci bölümünde duyuşsal öğrenme alanına ilişkin Krathwohl ve arkadaşları tarafından geliştirilen eğitim taksonomisi ele alınmıştır. Kitabın on üçüncü ve on dördüncü bölümlerindeyse devinişsel öğrenme alanına ilişkin Simpson ve Harrow tarafından geliştirilen eğitim taksonomilerine yer verilmiştir. Söz konusu bu taksonomilerin bütüncül olarak bir arada bir kitapta toplanması okuyucuya konu ile bütüncül bir bakış açısı geliştirmesine kolaylık sağlayacaktır.

İnsan beynine dair araştırmalar, bize başka bulgu sunmazsa; bütün çocukların başarılı olabilmesinin yolu eğitim taksonomilerini etkin bir şekilde öğrenme ve öğretme sürecinde işe koşturmak, uygulamak ile mümkün gözükmüyor. Biz, bu kitapta yer alan eğitim taksonomilerinden derslerimize ve öğrenme alanımıza uygun olan taksonomileri ve gerekliliklerini dikkate alarak eğitim sürecini işletmeye devam edelim. Bu takriz yazımızı da Fuat Köprülü’nün Gölpınarlı için yazdığı takdim yazısındaki benzer temennileri, bu kitabın editörü ve yazarları için de temenni ederek bitirelim: Bize eğitim bilimlerini çok yakından ilgilendiren ve bu kadar olgun eser veren genç bilim insanlarından, akademik dünya, daha birçok benzer eserler vermesini bekleyecektir.

Prof. Dr. Selahattin TURAN

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ÖN SÖZ

Eğitim bilimleri alanında tarihsel süreçte tartışılan ve cevap aranmaya çalışılan “Öğrenme ve öğretme nasıl ve ne şekilde gerçekleşir?” sorusu güncelliğini koruyan, özelliği gereği gelecekte de koruyacak olan temel sorulardan birisidir. Bu soruya cevap bulmaya çalışan yaklaşımlardan birisi de “eğitim taksonomileridir.”

Bir eğitim/öğretim programı “hedef, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları” adlarını taşıyan dört temel/ortak ögeden oluşmaktadır. Özellikle “hedef” ögesi programın temelini oluşturduğu için ayrı bir öneme ve işleve sahiptir. Eğitim taksonomileri; hedeflerin önceki basamağın sonraki basamağın ön koşulu olacak şekilde, bir üstteki basamaktan daha basit bir alttaki basamaktan daha karmaşık bir yapıda basitten karmaşığa doğru birikimli bir hiyerarşi içerisinde sıralanması şeklinde tanımlanabilir. Hedeflerin bu nitelikte olması, başta içerik olmak üzere eğitim ve sınav durumlarını da benzer bir şekilde etkilemektedir.

Eğitim taksonomileri, bilişsel öğrenme alanına ilişkin eğitimsel hedeflerin taksonomisi dikkate alınarak ilk olarak 20. yüzyılın ortalarında alanyazında yerini almaya başlamıştır. Bilişsel öğrenme alanına ilişkin hedeflerin taksonomisi, alana Bloom ve arkadaşları tarafından kazandırılmıştır. Daha sonra hem bilişsel öğrenme alanı hem de duyuşsal ve devinişsel öğrenme alanlarına ilişkin çeşitli taksonomiler geliştirilmiştir. Yukarıda ilk paragrafta sorulan klasik soruya cevaben ortaya konulan öğrenme ve öğretme yaklaşımı, modeli, stratejisi, ilkesi, yöntemi ve tekniğindeki çeşitlilik gibi eğitim taksonomilerinde de çeşitlilik bulunmaktadır. Dolayısıyla Bloom’un orijinal taksonomisinin alanyazına kazandırıldığı tarihten günümüze gelinceye kadar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenme alanlarına ilişkin birçok eğitim taksonomisi geliştirilmiştir. Ancak özellikle ülkemiz dikkate alındığında Bloom taksonomisinin alanyazında bilinmesine ve kullanılmasına rağmen aynı durumu diğer taksonomiler için söylemek güçtür. Öte yandan alanyazında eğitim taksonomilerini bir bütün olarak ele alan herhangi bir kitaba ulaşamamıştır. On üç eğitim taksonomisini ilk olarak bir bütünlük içerisinde ele alan bu kitabın alanyazında özgün bir yerinin olacağı düşünülmektedir.

Birçok eğitim taksonomisinin ilk defa bir araya getirildiği bu kitapta ele alınan taksonomilerin kuramsal yapısı açıklanmış hedef ve soru örnekleriyle de uygulamaya katkı sağlanmıştır. Bu yönüyle ülkemizde ilk olan “Eğitim Taksonomileri” kitabının eğitim alanına katkı sağlayacağına ve bu alanda özgün bir yerinin olacağına inancım tamdır. Bu kitabın, öğretmen yetiştiren lisans programlarında yer alan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ile eğitim bilimleri enstitülerinde yer alan lisansüstü öğretim programlarının derslerine, öğretmen adaylarına, öğretmenlere, eğitim fakültesi öğretim elemanlarına ve eğitim bilimleri alanına katkı sunması umulmaktadır.

Bu kitap, genel olarak farklı üniversitelerde görev yapan bir ekibin iş birliği, özgün bir eser ortaya koymanın heyecanı, yüksek motivasyonu ve özverili çalışmasıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle kıymetli meslektaşlarımı yürekten kutluyor, kitabın basımını ve dağıtımını sağlayan Vizetek Yayınevi’ne teşekkür ediyorum.

Saygılarımla...

Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	xi
ÖN SÖZ	xiii
BÖLÜM 1	
Eğitim Taksonomisi: Temel Kavramlar ve Tarihsel Süreç	1
	<i>Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT</i>
BÖLÜM 2	
Orijinal ve Yenilenmiş Bloom Taksonomileri	31
	<i>Doç. Dr. Miray DAĞYAR</i>
BÖLÜM 3	
MATH Taksonomisi	53
	<i>Dr. Öğr. Üyesi Esra ÇAKAR ÖZKAN</i>
BÖLÜM 4	
SOLO Taksonomisi	73
	<i>Doç. Dr. Merve ÖZKAYA</i>
BÖLÜM 5	
Marzano'nun Yeni Taksonomisi	91
	<i>Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir KURT</i>
BÖLÜM 6	
Gagné'nin Öğrenme Çıktıları ve Türleri Taksonomisi	115
	<i>Prof. Dr. Fatma TAŞKIN EKİCİ</i>
	<i>Doç. Dr. Erhan EKİCİ</i>
BÖLÜM 7	
ECRIF Taksonomisi	137
	<i>Doç. Dr. Emel BAYRAK ÖZMUTLU</i>
BÖLÜM 8	
Fink'in Taksonomisi	159
	<i>Doç. Dr. Emrah BOYLU</i>
BÖLÜM 9	
Webb'in Bilgi Derinliği Taksonomisi	183
	<i>Arş. Gör. İbrahim Hakkı TEZCİ</i>
BÖLÜM 10	
Geniş Ölçekli Sınavların Bilişsel Yapı Taksonomisi	203
	<i>Arş. Gör. İbrahim Hakkı TEZCİ</i>

BÖLÜM 11

Eleştirel Düşünme Taksonomisi 225

Prof. Dr. Çetin SEMERCİ

BÖLÜM 12

Krathwohl ve Arkadaşlarının Duyuşsal Alan Taksonomisi 247

Prof. Dr. Şenel ELALDI

BÖLÜM 13

Simpson'ın Psikomotor Alan Taksonomisi 275

Doç. Dr. Vildan DONMUŞ KAYA

BÖLÜM 14

Harrow'un Psikomotor Alan Taksonomisi 299

Arş. Gör. Burak ASMA